

(over heel de linie van het belijden) relativeeren, door als schakeeringen, variaties op eenzelfde thema, voor te stellen?

Thans verklaart U alleen maar „ja“ herdenking. Dat wil ik behandelend niet over herdenking; en wij oetiehandeling, strikt der herdenking te vel eenigszins telers, 2980 (3 Maart 1934) en zal meegedeeld zijn op 13, 14, 15 Maart 1934. Alweer een bewijs, dat het niet om de V.U. te doen is, doch om allen, wier leer in strijd is met de waardeering van Barthianen als gereformeerden-in-activeren zin. (Overigens is het woord „zuivere geëngageerden“, gelijk uit het volgende Ref.-nummer blijkt, een fout. Geschreven was: „zeer vele geëngageerden“.) U heeft echter nog iets: nadat U in een citaat van 21 Sept. 1934 de schaar hebt gezet op een in DIT verband bedenkelijke manier, beweert U, dat ik daaraan TOEVOEG... wat ik schreef in het nr van 31 Augustus, dat het nog-niet-geschrevene kan men evenwel kwalijk iets toevoegen. Kleinigheidje? Dezen keer niet; want, nadat U eerst die christelijke-gereformeerden hebt weggeplaatst, en daarmee de klacht over mijn speciaal-DE-V.U.-zoeken hebt „ondersteund“, haakt U dan daaraan een ander citaat vast:

En daaraan wordt dan toegevoegd: „Het ligt bewust (ik cursiveer) voor rekening van dit uitvoerend comité in zijn geheel (dus ook van de geëngageerden der V. U., die in het Comité zitten, K.), dat onze studenten worden opgevoed in een m.l. funesten, den arbeid der gereformeerde wetenschap kan slaanden, de kracht van onze werkers brekenden, een grondig syncretisme in de hand werkenden waan, dat de denkbeelden van Prof. Haitjema op een of andere wijze gereformerd zouden mogen heeten“ (31 Augustus 1934, j.g. K. No. 48). De cursivering is van mij.

Ik, maar de weglating ook. De weglating van de twee letters „b.v.“ (bijvoorbeeld). Ik schreef, „...dat b.v. onze studenten worden opgevoed“. Dat wil dus zeggen: één der gevolgen is, dat onze studenten..., enz. Een der gevolgen; maar U betreft de zaak speciaal op de verhouding tusschen bepaalde hoogleraren der V.U. en BIN studenten; om dan verder Uw klacht over mijn lastelijkheid tegen de V.U. vol te houden. Waar gaan we toch naar toe? Als ik spreek over „onze studenten“, dan heb ik het — en ik heb dat herhaaldelijk beredeneerd — heusch niet over de studenten van een paar hoogleraren der V.U. Dan heb ik het over de groote groep, met name denk ik er bij aan de leden van SSR, die heelemaal geen tegenwicht krijgen. En die studenten, d.w.z. de toekomstige leeraren aan gymnasia en hogere burgerscholen, de burgemeesters en de volkshoogers van later, die studenten worden dus opgevoed in den waan, dat het barthianisme, verdedigd door Prof. Haitjema, gereformeerd is. En wat is daaraan miszegg? Letterlijk niets. Hebben we nu nog niet opgemerkt, dat inderdaad het barthianisme verwoestend inwerkt? Maar U stoot zich aan nog iets anders: het woordje „bewust“:

Bewust, dus niet zonder dat deze hoogleraren en de Curator der Vrije Universiteit dit zelf wisten of inzagen, maar zoo dat ze dit wisten en wilden, worden dus volgens u onze studenten door deze hoogleraren opgevoed in de gedachte, dat de denkbeelden van Prof. Haitjema — den Barthiaan — gereformerd mogen heeten.

Bewust; hier liet ik evenwel iets aan voorafgaan, dat U wegliet:

„Men heeft bewust geweten — de historie van den Calvinistebond heeft luide genoeg gesproken — wat men deed; men is voor publieke en particuliere waarschuwingen niet begreepelid“.

En hiervan neem ik niets terug. Er komt nog bij, wat ook al vaak betoogd is, dat men zeer wel de gelegenheid heeft gehad, de heele zaak van den Calvinistebond c.a. anders op te zetten. Formeel immers heeft men dit congres van den bestaanden Bond losgemaakt. En daarmee was de mogelijkheid geschapen, om, zelfs het behoud van eigen „eer“ (alsof die gevaar liep, des men) de gemaakte fouten te doen vergeten, en opnieuw te zuiveren. Maar hoewel formeel het congres van den Bond gescheiden werd, maakte men de zaak nog erger, wat de aanvaarding van het barthianisme betreft. En dat U dan weer aan de opvoeding van „onze studenten“ deze „DEZE HOOGLEERAREN“ denkt, dat is een „resultaat“, verkregen door tot tweemaal toe de vermelding van de christelijke-gereformeerden weg te laten. Ik kan bij dit alles niet.

Ik volg U verder:

De Popma is in de Amersfoortsche Kerkbode hier tegen opgenomen. „Het oordeel van Prof. Hepp en Prof. Grosheide over de dialectische theologie van Prof. Haitjema verschilt in den grond niet van Prof. Schilder.“ Ge teekent daarbij aan: „De les dat, maar ik weet dat niet (ik cursiveer). Ik kan het niet tegenspreken. Ik hoop het, maar kan niet bewijzen, dat het zoo is“ (21 Sept., 14e j.g., no. 51). Niettegenstaande dat u toch zeker wel bekend kon zijn, hoe en Prof. Hepp en Prof. Grosheide over deze dialectische theologie oordeelen.

laat men deze uitspraak gedateerd, dan is ze op haar plaats. Wat Prof. Grosheide betreft, in zijn door mij op 17 Aug. 1934 overgenomen artikel „Gereformeerd“, had deze hoogleraar „het gereformeerde in verschillende landen op verschillende wijze ontwikkeld“ genoemd; en wat het binnenland betreft, had hij opgemerkt, dat men ook moest toelaten „die Nederlanders, die zeker niet tot onze Gereformeerde Kerken zouden willen en kunnen behooren, maar die gerekend naar de Gereformeerdeheid van de buitenlanders, waarmee we praten willen, ook Gereformeerd zijn“. „Er is — zoo schreef Prof. Gr., „een grotere kring, die Gereformeerd is in den ruimeren zin des woords“. Tot dien kring rekende Prof. Gr. ook den barthiaanschen hoogleraar Haitjema. Welnu, wie zoo denkt, moet op dat ogenblik het barthianisme minder verwoestend zien dan ik. En wat Prof. Hepp betreft: heeft deze niet op conferenties en anderszins gewaarschuwd tegen „overdrifving“ in de kritiek op Barth? Ik neem die waarschuwing graag over, als hij overdrifving is. Mij zijn geen gevallen bekend.

Tenslotte:

Had ik dan geen recht om te klagen, dat door zulk een schrijven wantrouwen wordt gewekt tegen onze hoogleraren en, waar de Curator er bij wordt genoemd, tegen de Vrije Universiteit? Want ge hebt zelf gezegd, dat het niet mogelijk zal zijn, deze zaak te bespreken zonder de V. U. (ik cursiveer) te noemen, al zijn er aan de V. U. ook wel hoogleraren, die met den gang van zaken blijkbaar niet instemmen (19 Oct. 1934, 15e j.g., no. 3).

Hier wordt alles duidelijk, als men weet, dat ik hier Uzelf beantwoord, die geklaagd hadt, dat men een stok nam om de V.U. te slaan; ze had „geen de minste verantwoordelijkheid“ „voor hetgeen door het Uitvoerend Comité is gedaan“. Och neen, maar wel hadden een deel van haar hoogleraren hartelijk aan de zaak meegewerkt, en de rector had in een officiële rede, door U overgenomen, de zaak verdedigd. Als men dan op een klacht antwoordt, is dat antwoorden geen „zoeken“. U zegt:

En wanneer bij de propaganda voor de V. U. telkens het bezwaar wordt gehoord, dat volgens De Reformatie de Vrije Universiteit „Barthiaansch“ is, dan kunt ge er u toch niet mee afmaken met te zeggen, dat deze woorden in De Reformatie niet te vinden zijn.

Ik maak me nergens van af, in dezen, geloof ik. Ik zeg alleen maar weer: laat men lezen, wat er staat, citeert U zelf nauwkeurig; en trachte niemand zich aan zijn verantwoordelijkheid te onttrekken. Ziet men in, dat de gevolge lijn niet goed was, laat het gezegd worden. Maar U zelf hebt nog pas, ik wees er reeds op, voortzetting van het Amsterdamsche congres toegejuicht.

Uw tweede artikel, hiermee beëindigd, zegt tenslotte:

Mag ik ditmaal hiermede besluiten om dan in het laatste nummer van De Heraut, dat voor de vakantie verschijnt, mijn slotwoord tot u te richten?

Het doet mij alleen leed, dat ik ook thans opnieuw genoodzaakt ben een lasterlijk gerucht te weerspreken, dat, naar van verschillende zijden mij meegedeeld wordt, rondgaat. Het is n.l. dit, dat gij gepoogd zoudt hebben mij te Bloemendaal te bezoeken, maar ik u aan de deur zou hebben afgewezen.

Wat deze opmerking hier doen moet, weet ik niet. We hebben genoeg over de feiten te spreken; ik heb nog pas geruchten, door een vooraanstaand man verspreid, en totaal onwaar, om des vredes wille, maar onweersproken gelaten, hoewel zelfs de „N.R.Crt.“ in een analoog geval publieke afwijzing van dergelijke geruchten had nodig gevonden...

*

En nu Uw derde artikel, het laatste. Het vangt aan:

In uw eersten Open Brief naar aanleiding van de Calvinistherdenking te Parijs tot mij gericht, hebt ge mij gewezen op de bezwaren, die ik in De Heraut van 1909 had ingebracht tegen de oprichting van het monument te Genève ter eere van Calvin en de Calvinistische Reformatoren. Maar, waar ge breede citaten geeft uit wat ik destijds schreef, hebt ge weggelaten de woorden, waarmee ik die bezwaren inleidde, n.l. dat het allerminst mijne bedoeling was daarmede kritiek te oefenen op de mannen van Gereformeerde belijdenis, die ook in ons land gemeend hebben in het daarvoor bestemde Comité zitting te nemen (De Heraut van 31 Januari 1909, No. 1622). Ook u is niet onbekend op wie ik daarbij het oog had. Ik heb hun trouw aan de Gereformeerde belijdenis niet in twijfel getrokken. Ik heb niet beweerd, dat zij de andere leden van dit Comité, die naar mijn overtuiging geen goede Calvinisten waren, nu den volke als Gereformeerden hadden aangediend.

Geen wonder ook: er was geen sprake van, dat men toen samenkwam op de basis der gereformeerde belijdenisschriften. Men had daar kerken uitgenoodigd, en officieel was bekend, dat de eene zóó, de andere züs met haar belijdenis omsprong. In Amsterdam evenwel werden geen kerken (U hebt er zelf aan herinnerd) maar leiding-gevende personen gevraagd; hun theologische leerstellingen kregen daardoor scherper accent, en werden als „gereformeerd in ruimeren zin“ over en weer aangediend. Als Ge dan ook schrijft:

Van een dergelijke verdachtmaking van deze mannen van Gereformeerde belijdenis heb ik me onthouden. Indien, zooals ge toen schreef, ge een trouw leerling wildet zijn van den Kuiper van 1909, dan zoudt ge dit voorbeeld hebben gevolgd, uw bezwaren hebben uiteengezet, maar van een oordeel, zooals ge nu telkens u veroorloofd hebt over degenen, die een ander standpunt innamen, u gewacht hebben. Ik behoeft na de uitvoerige citaten, die ik in mijn vorig artikel van u aanhaalde, wel niet nader aan te toonen, dat het tegendeel door u is geschied.

dan wordt daarin voortgeredeneerd op foutieve weergave van mijn woorden, en op grond van onderstellingen, die in strijd zijn met duidelijke uitspraken. Op dit niet-effen pad van onjuiste of onnauwkeurige weergave van het geschrevene komt U dan tot volgende ontboezeming:

Het is daartegen dat ik opkwam, omdat ik meen dat ge daardoor een wantrouwen wekt bij ons Gereformeerde volk, dat zonder eenigen grond is. En dat betreurde ik te meer, omdat, al wil ik aannemen, dat dit niet uw bedoeling was, dit wantrouwen niet alleen gewekt werd tegen de hoogleraren der Vrije Universiteit, die aan deze bonden of congressen deel namen, maar ook tegen de Vrije Universiteit. Vooral uw beschuldiging, dat door deze hoogleraren de studenten werden opgevoed in den waan, dat deze door u zoo scherp bestreden Barthiaansche denkbeelden van Prof. Haitjema Gereformeerd waren, was niet alleen ontwaar en krenkend, waar ge zeer goed wist, hoe die Barthiaansche denkbeelden door onze hoogleraren en publiek en op hun colleges bestreden werden, maar moest ook iumest zijn voor de Vrije Universiteit en voor de offervaardigheid van ons volk, zonder welke onze Hoogeschool niet bestaan kan, zooals de ervaring geleerd heeft.

Hiervoor verwijs ik naar wat hierboven reeds werd opgemerkt; over „onze studenten“, en over het weggelaten „b.v.“, en over het evenzeer door U op den achtergrond geschoven, maar voor het kennen van mijn bedoeling zeer typeerende feit, dat ik de christelijke gereformeerden ook in het debat betrok. Wil ik daarmee zeggen, dat zij niet meer christelijk-gereformeerd zijn? Neen, maar wel, dat ook zij door erkenning van het barthianisme als „gereformeerd-in-ruimeren-zin“ de kracht van hun ijver voor de gereformeerde Schrift-beschouwing, rechtvaardigingsleer, heilsleer, christologie, en zoo voort, in haar propagandistische vaart breken. Niet mijn aandringen op wederkeer naar de vroe-

gere methode van optreden-naar-buiten (rustige aanvaarding van een ons opgedrongen isolement, en poging tot contact op de basis van de eigen duidelijk vooropgestelde vóór-onderstellingen), doch het onjuiste namen gevende optreden van vooraanstaande figuren zelf heeft ons volk doen vragen: hoe staat het nu? U weet, dat er gepoogd is, door gesprekken binnenkamers te voorkomen, wat gebeurd is. Toen dit niet hielp, moest er gesproken worden.

Als U schrijft:

En daarbij kwam, dat, waar ge bij uw critiek op de Vrije Universiteit en hare hoogleraren, telkens er op weest, dat de hoogleraren der Theologische School van deelneming aan deze bonden, congressen enz. zich onthielden, daardoor een tegenstelling gemarkeerd werd, die tot niet anders strekken kon dan om den vroegeren strijd tusschen Kampen en Amsterdam weer voor ons volk in het leven te roepen.

dan wil ik vragen: zoudt U de aangegeven plaatsen willen aanwijzen? Ik houd maar liever op met het citatenspel. Als U de bedoelde plaatsen aanwijst, zal ik ze gaarne toelichten; ik ben er zeker van, dat de mij toegedichte concurrentie-zucht er niet uit blijken zal. Hoe vaak heb ik verzekerd: het is geen zaak Kampen—Amsterdam? En ik deed het van den aanvang aan: uit dezelfde „Reformatie“-artikelen, waaruit U hier en daar een greep doet, blijkt het.

Overigens, wat is dat nu toch eigenlijk: de tegenstelling Kampen—Amsterdam? Er was vroeger verschil over de opleidingskwestie, en óók inzake de „punten van 1905“ (leergeschieden). Maar wat hebben die verschillen nu te doen met de vraagpunten, thans tusschen U en mij in geding? Letterlijk niets.

En daarom: één van beide: of IK breng die oude tegenstelling in het debat (maar ik ontken dat ten stelligste) of U doet het (maar dan ten onrechte). Zóó-veel is intusschen duidelijk, dat op die manier de sfeer in onze theologisch-kerkelijke debatten wat broeierig gaat worden. Diegenen aan de V.U., die ten gunste van de publieke qualificatie van het barthianisme als in wijderen zin gereformeerd hebben beslist, en in de pers deze qualificatie hebben verdedigd of toegejuicht (zooals U zelf het deedt), moeten nu óf met argumenten hun gevoelen staven, óf, als dat niet kan, er van terugkomen. Maar zij moeten niet hun persoonlijke meening met die van „Amsterdam“ vereenzelvigen; deed ik dat, dan ware het oneerlijk in den AANVAL; en deden ZIJ dat, dan ware dat oneerlijk in de VERDEDIGING. Men moet niet mij een zekere oneerlijkheid opdringen, die bloot in de fantasie bestaat, om dan daartegen in „heiligen“ ijver op te tornen. Want dan zou de polemiek heelemaal ontaarden. Sommige menschen worden pas huiverig, als de polemische toon scherp wordt. Ik word het, als de zaak vertroebeld wordt, al is ook de toon aeolisch.

Het is dan ook een m.l. ongeoorloofde daad, indien U — ná deze Uwe suggestie in de richting Kampen—Amsterdam zonder eenig bewijs gedaan te hebben — thans in dit verband doorredeneert over de bekende kwestie der „conferenties“ ter bekoming van „voortgezet hooger onderwijs“ en van „contact met onze hoogleraren“. Door óók al deze aangelegenheid te plaatsen in het raam Kampen—Amsterdam, doet U — ik geloof gaarne onbedoeld — iets, dat ik slechts afkeuren kan, en bouwt U verder op een niet door mij gelegden, doch door U gefingeerden strategischen grondslag. We lezen:

En nog scherper werd uw aanval, toen in het gebouw der Vrije Universiteit een bijeenkomst werd gehouden, waarin Prof. Hepp voor predikanten uit Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht een referaat hield over de Kerk, waarbij hij, zonder namen te noemen, verschillende nieuwere opvattingen omtrent de kerk besprak en beoordeelde.

„Zonder namen te noemen“, inderdaad. Maar zulks noem ik de methode, noch van de „papierene Reformatie“, noch van de „ijzeren Reformatie“.

U vervolgt:

De H. Steen heeft in het Calvinistisch Weekblad op afdoende wijze aangetoond, hoe de voorstellingen, die men van deze bijeenkomst gegeven had, onjuist waren.

Met de voorstellingen van „men“ heb ik evenmin te maken, als met de „bedoelingen“ van A, B of C. Wat ik zelf als feiten noemde, heeft niemand weersproken; men kan dat ook niet. We vervolgen:

Waar ge meendet — ik laat de vraag, of uw klacht juist was in het midden — dat het doel was uw opvatting van de Kerk te weerleggen, daar eindigt ge uw artikel in „De Reformatie“ van 3 April 1936 blz. 226 met te zeggen: „Ik zal me niet afvragen, of degenen die de Vrije Universiteit in stand houden, daarvoor hunne bijdragen hebben afgezonderd.“

Het zou vruchtbaarder zijn geweest, indien U precies gezegd hadt, wat ik beweerd heb. Wat hier staat is weer iets anders. Ik zie er van af, te citeren. Het gevalletje is nog van recenten datum; dat de „pointe“ van mijn bedenkingen andere waren dan U hier meedeelt, kan ieder controleren. U constateert:

A bon entendeur demi mot suffit. De vingerwijzing daarin gegeven, was, niet waar, duidelijk genoeg en werd dan ook door verschillende van uw volgelingen verstaan. De contributies werden opgezegd.

We merken slechts op, dat U niet — nadat nog eens uitdrukkelijk de bedoeling van dit (volgens U, niet mij) „demi mot“ is verduidelijkt in een volgend „Reformatie“-nummer — thans die bedoeling anders moogt weergeven, dan ik ze zelf aangaf. Mijn bedoeling was en is nog steeds, niet de menschen op te wekken, hun geldzendingen te staken, doch de verzorgers der V. U. (in ruimeren zin) op te wekken, dergelijke wetenschappelijke wonderbaarlijkheden te staken, en niet te spelen met de menschen, die men noodig heeft. En zoudt U nu eigenlijk maar niet beter doen met te erkennen, dat U hier een recht aan mij betwist, dat U zelf ruimschoots Uzelf hebt toegekend? Ik zal — volgens hierboven gegeven belofte — niet ophalen wat U in 1905 Prof. Lindeboom hebt durven zeggen. Het is later in de vermelding van de feiten onjuist gebleken; en tot nu toe is in het door U bedoelde geval dit aan mij nog niet overkomen. Mag ik niet aan de V.U. adviseeren, een anderen weg in te slaan? Hebt U niet vaak advies